

مقایسه سبک‌های زندگی زنان در عرصه‌های اجتماعی با تاکید بر نقش زنان در انقلاب اسلامی و دفاع مقدس اعظم خطیبی^۱

تاریخ پذیرش: ۱۴۰۲/۱۰/۲۱

تاریخ دریافت: ۱۴۰۲/۰۴/۰۸

چکیده:

نگرش به نقش زن باچالش‌های فراوانی مواجه شده است. در دوره‌ها و عرصه‌های اجتماعی به عنوان جنس دوم و یا برابر مرد و گاهی هم برتر از مرد مطرح شد. نقش اجتماعی زنان جدای از سبک زندگی آن‌ها نیست. در همین راستا هدف این پژوهش نیز مقایسه سبک‌های زندگی زنان در عرصه‌های اجتماعی با تاکید بر نقش زنان در انقلاب اسلامی و دفاع مقدس است. روش پژوهش کیفی - توصیفی از نوع کتابخانه-ای با استفاده از تحلیل مضمون بنیادین سبک زندگی است. در این پژوهش نقش زنان در عرصه‌های اجتماعی از سه منظر زن سستی، زن غربی و زن مسلمان دوران انقلاب اسلامی و دفاع مقدس در ایران توصیف و مقایسه شده است. ابزار گردآوری اطلاعات، فیش برداری بود. زندگی‌نامه هشت نفر از زنان انقلابی مورد مطالعه قرار گرفت. نتایج محتوایی مطالعه تطبیقی نشان داد که زن شرقی فاقد آزادی و اراده و محصور در نظام مردسالاری خرد یعنی خانه و تحت تملک کامل مرد بوده است. زن غربی در نظام مردسالاری کلان یعنی نظام سرمایه‌داری به عنوان جنس دوم و ابزاری برای فروش و مصرف کالاهای تولیدی، در حصار از خودبیگانگی هویتی و زندانی مطامع این نظام قرار گرفته است. نتیجه نهایی تحلیل مضمون بنیادین سبک زندگی زن انقلابی نشان داد، مضمون فراگیر: خدامحوری (ایمان)، مضمون سازمان‌دهنده: مطیع اوامر الهی و جانشین‌های او و مضمون پایه: از خودگذشتگی و دگرخواهی بوده است. یعنی نه تنها از هویت و حرمت انسانی و آزادی برخوردار است بلکه در عرصه‌های اجتماعی کنشگری فعال و همه جانبه‌نگر بوده و به تعالی وجود خود و جامعه پرداخته است.

واژگان اصلی: سبک زندگی، زن مسلمان انقلابی، زن سستی، زن غربی، عرصه‌های اجتماعی.

۱. دانشیار جامعه‌شناسی، گروه علوم اجتماعی، دانشگاه پیام نور، تهران، ایران (نویسنده مسئول)

مقدمه

در رابطه با زن نظرات متفاوتی وجود دارد. برخی از مکاتب فمینیستی زن را جنس دوم تصور می‌کنند و عده‌ای او را دارای حقوق برابر و گروهی دیگر خواهان برتری زن بر مرد هستند و هرکس بنابر خواسته‌های خود اظهار نظر می‌نماید (بات، ۱۳۷۳، ج ۱: ۲۵۴-۲۵۸). رهبر معظم انقلاب فرمودند؛ زن به یک جایگاه مصنوعی و تصنعی و تشریفاتی احتیاج ندارد؛ جایگاهی که دون شأن منانت و سکینه و آرامش روحی اوست. در طبیعت الهی زن، آن‌چنان لطافت و زیبایی و گرمای محبتی وجود دارد که می‌تواند هم خود را و هم محیط پیرامون خود را - چه در داخل خانه، چه در هر محیطی که باشد- به طرف معنویت، پیشرفت و علو مقامات علمی و عملی سوق دهد و پیش ببرد (امام خامنه‌ای (مدظله العالی)، ۱۳۸۴/۳/۲۵ و ۱۴۰۱/۱۰/۱۴). نمونه‌های تاریخی زنان دارای معنویت و علو درجاتی که الگوی زنان جهان هستند نیز در قرآن به صراحت بیان شده است. از زهرا (سلام الله علیها) به عنوان کوثر یاد می‌شود؛ زیرا به عنوان دختر و همسر و مادر در منزل، عشق را در تک تک اعضا درونی می‌کند و از طرف پدر بزرگوارش به ام ایها ملقب می‌گردد. حضرت زهرا (سلام الله علیها) به عنوان ذخیره پایان ناپذیر در قرآن کریم، تربیت شده مکتب پیامبر (صلی الله علیه و آله و سلم) و در خط ولایت است. جمله خصایص یک فرد مومن که در سوره مومنون اشاره شده است، در زهرا (سلام الله علیها) جمع است. زهرا (سلام الله علیها) در خانه و تربیت فرزندان سرآمد و در دفاع از ولایت علی (علیه السلام) حضور فعال اجتماعی دارد (معصومی، ۱۳۹۰) و از نگاه قرآن دو مؤلفه‌ی کلان «آرامش» و «مودت و رحمت» ارکان اساسی یک خانواده مستحکم (معارف و قماشچی، ۱۳۹۵) در زهرا (سلام الله علیها) جمع است. نمونه دیگر در تاریخ دین مسیحیت، حضرت مریم است. بانویی که در کنار عبادت در خلوت با خدای رحمان، از جانب حضرت حق فرمان می‌یابد که؛ "با اهل طاعت نماز بخوان!" (آل عمران، ۴۵). یعنی حضور اجتماعی حضرت مریم (سلام الله علیها) را خدای متعال ابلاغ می‌فرماید. حضرت مریم (سلام الله علیها) از طرف خاخان‌های زمان خود، مورد ظلم و ستم واقع شد اما خدشه‌ای بر اطاعت او از فرمان اجتماعی و معنوی حضرت حق وارد نکرد.

در ایران، در دوران قاجار قبل از انقلاب اسلامی بی‌بی مریم بختیاری که در عرصه‌های اجتماعی

۱. برای اطلاعات بیشتر به سوره مومنون و آیات ۱ الی ۱۱ مراجعه شود.

۲. مَرِيْمٌ اَقْنَتِي لِرَبِّكِ وَاَسْجُدِي وَاَرْكَعِي مَعَ الرَّاَكِعِيْنَ (آل عمران، ۴۵) = ای مریم، فرمانبردار خدا باش و نماز را با اهل طاعت به جای آر.

نقش فعالی داشت، در خاطرات خود، زن سنتی ایرانی را این‌گونه ترسیم می‌کند؛ "در ایران زن‌های بدبخت یا باید بزرگ بکنند، شبانه روز در فکر لباس و پودر و سرخاب باشند یا خیاطی و ریسمان تابیدن، کار بزرگ آنها همین است" (۱۳۸۲، ۴۷). بی‌بی مریم بختیاری زنی که برابر ۱۰۰ مرد در سرنوشت تاریخ معاصر ایران دخیل بوده‌است، همواره به عنوان یکی از شخصیت‌های ضداستعماری و استبدادی عصر قاجار مطرح بود و به لقب سرداری مفتخر شد (پور بختیار، ۱۳۸۴).

انقلاب اسلامی در فضایی به پیروزی رسید که مکاتب گوناگون و ایدئولوژی‌های سکولار مدرن هر یک به فراخور مبانی و جهت‌گیری‌های خود، نگاهی خاص به مقوله‌ی زن داشته و آن را ترویج می‌کردند و فرهنگ عمومی جوامع مختلف تحت تأثیر این نگاه‌ها ساخته می‌شد. در اوایل دهه ۱۹۸۰، نظریه پردازان نئولیبرال اقتصادی در بحث‌های خود زنان را نه به مثابه تولیدکنندگان رفاه بلکه به مثابه مصرف‌کنندگان آن می‌دیدند (ایبن، ۲۰۰۸). اما انقلاب اسلامی نگاهی نو و تحول‌آفرین را در این موضوع پیش‌روی بشریت گذاشت. این نگاه جدید در قالب کنش‌گری و فعالیت «زن مسلمان ایرانی» عینیت یافت و به تعبیر امام خامنه‌ای (مدظله‌العالی) «الگوی سوم زن» را تحقق بخشید. الگویی که نه شرقی و نه غربی است. زن شرقی، "غالباً همچون عنصری در حاشیه و بی‌نقش در تاریخ‌سازی" است و زن غربی غالباً بمتاب‌هی موجودی که جنسیت او بر انسانیتش می‌چربد و ابزاری جنسی برای مردان و در خدمت سرمایه‌داری جدید است. زن مسلمان ایرانی ثابت کرد که می‌توان زن بود، عفیف بود، محجبه و شریف بود، و در عین حال، در متن و مرکز جامعه نقش‌آفرین بود. می‌توان سنگر خانواده را پاکیزه نگاه داشت و در عرصه‌های سیاسی و اجتماعی نیز سنگر‌سازی‌های جدید کرد و فتوحات بزرگ به ارمغان آورد (امام خامنه‌ای (مدظله‌العالی)، ۱۳۹۱/۱۲/۱۶). در واقع الگوی زنان بر اساس سبک زندگی آن‌ها تعیین می‌یابد. یعنی بر اساس تصویری که از خود و موقعیت زندگی دارند، ساخته می‌شود. سبک زندگی نه تنها مبتنی بر سلیقه و عادات و ارزش‌ها و فرهنگ افراد است بلکه موقعیت اجتماعی و ساختار جامعه در شکل‌دهی به آن نقش بسزایی دارد (بوردیو، ۲۰۱۲، مهدوی کنی، ۱۳۸۶).

در ضرورت بررسی موضوع باید اشاره کرد که نگاه به جنس زن در عصر جدید، چالش‌های فراوانی ایجاد کرده است. به نظر تافلر (۱۳۷۰، ۶۱) در موج اول یعنی دوره تحول جامعه به دوران

کشاورزی، زنان به عنوان کارگران بی مزد قلمداد می شدند و ارزش کار آن‌ها به خودشان اختصاص نداشت. این سبک زندگی از زن شرقی یا سستی، همان تصویر "زن زیادی" آل احمد (۱۴۰۰) را در ذهن تداعی می کند. به عبارتی، زنان نقشی داشتند که علاوه بر فرزندآوری و خانه داری، به عنوان کارگر مجانی دوشا دوش مرد خانواده کار می کرد و بهره اقتصادی او نصیب مردان می شد. در موج دوم در ابتدای شکل گیری دوره خرده بورژوازی و پیدایش کارخانه و صنعت، زنان نقش در خانه- ماندن می یابند و مردان به عنوان بازاریان خرده پا خارج از منزل نقش اساسی در نان آوری خانواده داشتند (اعزازی، ۱۴۰۰، ۱۴۶). در موج سوم با صنعتی شدن کشورهای غربی، سبک زندگی زنان تغییر کرد. زنان به عنوان نیروی ارزان قیمت و همچنین مصرف کننده کالاهای تولید شده، مورد توجه دنیای صنعتی قرار گرفتند و به خارج از خانه کشیده شدند (تافلر، ۱۳۷۰: ۶۱). در موج اول و دوم سبک زندگی مطلوب زنان، نقش سستی و محصور در خانه و محدود به خانه داری و فرزندآوری بود و در موج سوم نقش شاغل در بازار کار را یافت و با نام "زن مدرن" یا "زن روز" به عنوان ابزاری برای فروش در نظام سرمایه داری محصور شد. نظام جمهوری اسلامی ایران سبک دیگری از زندگی فراروی زنان قرار داد که با دو سبک سستی و مدرن قابل مقایسه است. لذا مطالعه و توجه به تغییرات اساسی در سبک زندگی بنیادین زن مسلمان انقلابی در مقایسه با سبک زندگی دو نقش سستی و مدرن زن در عصر حاضر از اهمیت ویژه ای برخوردار است و ضرورت بررسی تطبیقی موضوع را دوچندان می سازد. بر اساس آنچه گذشت مساله اصلی در پژوهش کنونی مقایسه سبک های زندگی زنان در عرصه های اجتماعی با تاکید بر نقش زنان در انقلاب اسلامی و دفاع مقدس است. لذا سوال اصلی این است که بین سبک زندگی نقش زنان در دوره ها و عرصه های اجتماعی چه تفاوت اساسی وجود دارد؟ تحلیل مضمون بنیادین سبک زندگی زنان مسلمان بر چه عناصری تاکید دارد؟ کدام سبک زندگی زن در عرصه های اجتماعی تاثیرگذاری کارسازتری بر جامعه داشته و دارد؟

اهداف

- شناخت سبک زندگی زنان در ایفای نقش های اجتماعی در عرصه های اجتماعی - تاریخی
- مقایسه تفسیری سبک زندگی الگوهای سه گانه نقش زنان در ایفای نقش های اجتماعی
- تحلیل مضمون بنیادین سبک زندگی زن مسلمان انقلابی در ایفای نقش های اجتماعی در دوران دفاع مقدس و پس از آن

دامنه پژوهش

در پژوهش کنونی در تهیه لیست هشتگانه از زنان انتخاب شده در انقلاب اسلامی، تلاش شده تا زنان با شخصیت‌های متفاوت و دارای ویژگی‌های متمایز تحت بررسی قرار گیرند. برخی از زنان گزینش شده نه تنها در بعد از انقلاب بلکه قبل از انقلاب هم نقش اساسی در جامعه ایفا کرده‌اند. انتخاب زنان بر اساس زندگینامه‌هایی که در کتب منتشر شده در دسترس محقق، انتخاب شده‌اند. زنان مورد مطالعه در جدول ۱ خلاصه شده است.

جدول ۱.

ردیف	نام	مسئولیت‌ها قبل و بعد از انقلاب
۱	مرضیه حدیدچی	مبارز، نماینده مجلس شورای اسلامی و نماینده ابلاغ پیام امام خمینی (رحمه الله علیه) به «گورباچف»
۲	سیده زهرا حسینی	مبارز، مسئول غسل و دفن شهدا زیر بمباران بعثیان متجاوز به شهر خونین شهر
۳	طوبی کرمانی	استاد دانشگاه فعال اجتماعی - فرهنگی
۴	رفعت السادات نعمت‌الهی	پرستار در دوران دفاع مقدس و بعد از آن
۵	نیلوفر شادمهری	سفیر ارزشهای دینی در فرانسه و استاد دانشگاه
۶	غاده جابر	همسر شهید مصطفی چمران و ادامه دهنده راه شهید
۷	پروانه نوروزی	همسر شهید حسین همدانی (خانه دار)
۸	قدم خیرمحمدی کنعان	همسر شهید حاج ستار ابراهیمی هژیر (خانه دار)

مبانی نظری و تعریف مفاهیم

۱. سبک زندگی

سبک زندگی به عنوان یک مفهوم دارای تعاریف متعددی است. ویلکن (سبک زندگی را پدیده‌ای جمعی می‌داند اما از سبک زندگی مدرن تحت عنوان "سبک زندگی عصبی" و "سبک زندگی مادی‌گرا" نام می‌برد و معتقد است این انسان است که باید استقلال شخصیت خود را به دست آورده و بر این سبک زندگی غلبه کند. به نظر گیدنز سبک زندگی کردارهایی است که به جریان عادی زندگی روزمره مبدل شده‌اند. از نظر او «سبک زندگی» مجموعه‌ای کم و بیش جامع از

Wilken - 1

عملکردهاست که فرد آن‌ها را برای برآورده کردن نیازهای جاری خود و همچنین راهی برای تشخیص و هویت بخشیدن به خود انتخاب می‌کند (گیدنز، ۱۳۷۸، ۱۲۰). گیدنز اعتقاد دارد که مدرنیته سبب می‌گردد که افراد از انتخاب‌های سستی رها شده و رو در روی تنوع غامضی از انتخاب‌ها قرار بگیرند. در این میان امنیت هستی‌شناختی فرد آسیب می‌بیند و فرد برای اعاده امنیت خود برخی را برمی‌گزینند. این انتخاب‌ها تصادفی نبوده و الگویی را پدید می‌آورند که بخشی از آن مربوط به مصرف و راهنمایی برای کنش می‌گردد و فرد را از این معضل که هر لحظه مجبور به تصمیم‌گیری آگاهانه باشد رها می‌سازد. از نظر سوبل (سبک زندگی هر اندازه گسترده‌تر می‌شود، ویژگی‌های اصلی خود را از دست داده و تغییر می‌کند) (دالوندی، ۱۳۹۱، ۸۰). زیمل (سبک زندگی را تجسم تلاش انسان می‌داند که برای یافتن ارزش‌های بنیادی یا به تعبیری فردیت برتر خود در فرهنگ عینی‌اش و شناساندن آن به دیگران، شکل (صورت)‌های رفتاری را برمی‌گزیند. زیمل چنین گزینشی را "سلیقه" و این اشکال به هم مرتبط را "سبک زندگی" می‌نامد. او معتقد است سبک زندگی، عینیت‌بخشی به ذهنیات در قالب اشکال شناخته شده اجتماعی است (مه‌دوی کنی، ۱۳۸۶، ۲۰۵). از نظر وبر "سبک زندگی" در قالب پایگاه گروه‌های منزلتی معنی می‌یابد. از نظر کوکرهام سبک زندگی سالم، مجموعه و ترکیبی از انتخاب‌ها و گزینش‌های افراد، متناسب و هماهنگ با موقعیت‌ها و فرصت‌های زندگی است و این گزینه‌ها و انتخاب‌ها تأثیر بسزایی روی سلامت افراد دارد (باینگانی و همکاران ۱۴، ۱۳۹۲). از نظر بوردیو^۱ و وقتی جلوه‌های سبک زندگی، معادل تجلی آشکار فرد و شخصیت و "تصور از خود" باشد، این جلوه‌ها مبین صورتی از تحقق زیبایی‌شناسی اخلاق روزمره هستند. معنا و کارکرد هر مؤلفه و گونه‌ی سبک زندگی در میان طبقات مختلف، متفاوت است. به همین دلیل او معتقد است که اگر کسی جهان‌های فعالیت‌هایی که بدان تعلق دارد را دریافته باشد، سبک فعالیت‌های مختلف فرهنگی، فلسفه‌های اجتماعی و جهان‌بینی که از این فعالیت‌ها برمی‌خیزند را بسیار بهتر درک خواهد کرد. بوردیو اینها را بر اساس یک مبنا به نام "سلیقه" بیان می‌کند که فرمول مولد سبک زندگی است. و "سلیقه" چیزی نیست جز نظام طرح‌هایی برای درک و ارزیابی که از عادت‌واره استخراج شده و عوایدی که از آن انتظار می‌رود. از جمله این عواید ارزش

1 - Sobel

2 - Simmel

3 - Life Style

4 - Weber

5 - Bourdieu

اجتماعی است که از پیگیری این فعالیت‌ها ناشی می‌شود (بورديو، ۲۰۱۲: ۸۱).

۲. سبک زندگی زن مسلمان انقلابی با تاکید بر اندیشه‌ی امام خامنه‌ای (مدظله العالی)

رهبر انقلاب می‌فرماید: «نگاه انقلاب اسلامی به زن برگرفته از مبانی اسلامی است. ... نگاه اسلام به جنسیت، یک نگاه درجه‌ی دو است؛ نگاه اول و درجه‌ی یک، حیثیت انسانیت است که در آن، جنسیت اصلاً نقشی ندارد... جنسیت یک امر ثانوی است، یک امر عارضی است؛ در کارکردهای زندگی معنا پیدا می‌کند، در سیر اصلی بشر هیچ تأثیری ندارد.» (۱۴/۱۰/۱۳۹۰). زن در الگوی سوم «در حاشیه و دست دوم» و «ابزار تمتع و سوءاستفاده‌ی» دیگران و بهره‌بردارای‌های غیرانسانی نیست (۱۶/۱۲/۱۳۹۱). در انقلاب اسلامی و در دفاع مقدس، زنانی ظهور کردند که می‌توانند تعریف زن و حضور او در ساحت رشد و تهذیب خویش، و در ساحت حفظ خانگی سالم و خانواده‌ی متعادل، و در ساحت ولایت اجتماعی و جهاد امر به معروف و نهی از منکر و جهاد اجتماعی را جهانی کنند و بن‌بست‌های بزرگ را درهم بشکنند. اقتدار و جذبه‌ی تازه‌ای به برکت خون این زنان مجاهد در عصر جدید ظهور کرده است که زنان را ابتداء در جهان اسلام، تحت تأثیر قرار داد و دیر یا زود در سرنوشت و جایگاه زنان جهان دست خواهد برد (۱۶/۱۲/۱۳۹۱). در این الگو که براساس معرفت‌شناسی الهی شکل گرفته، زن «نقاط قوت زنانه»ی خود را با «ایمان و عفت» همراه می‌کند (نقل از حاج علی اکبری، ۱۳۸۴). اگر زن با این خصوصیات در عالم وجود نبود، انسانیت معنا پیدا نمی‌کرد. این، معنای ارزش زن و تشخیص زن است؛ چیزی که مغز متحجر مادی غربی‌ها نمی‌تواند آن را بفهمد (۳/۲۵/۱۳۸۴). پیری و همکاران (۱۴۰۱: ۱۸) در تحقیق "بررسی الگوی معماری منابع انسانی دوران دفاع مقدس از دیدگاه فرماندهان"، به این نتیجه رسیدند که هجوم عراق به کشور انقلابی و اسلامی ایران با این پیش-فرض برنامه‌ریزی و اجرا شده بود که ارتش در نظام جدید انقلابی، فاقد توان لازم است. اما دشمن بدون شناخت صحیح از انقلاب اسلامی، انرژی متراکم و استعداد عظیم آن را برای حل مشکلات و بحران‌های گوناگون از جمله وضعیت جنگی باور نداشت و این درحالی بود که حتی انقلابیون و مردم نیز از توان نهفته خود، تصویر روشنی نداشتند. نکته مهمی که رژیم بعث در آن اندیشه‌ای نداشت، ایثار و از خودگذشتگی زنان و مادرانی بود که نه تنها فرزندان خود را برای رفتن به جبهه و دفاع مقدس تشویق می‌کردند بلکه خود در پشت صحنه مبارزه‌ای همه جانبه در تهیه و پشتیبانی تدارکات و تجهیزات غذایی و پوشاکی و دارویی و... رزمندگان اسلام علیه دشمن، آغاز کردند و تا

آخرین لحظه جنگ با حضور فعال در پشت جبهه و بعضاً در جبهه، دست از حمایت از اسلام و انقلاب برنداشتند (غیبی و همکاران، ۱۴۰۰: ۱۴۸).

۳. سبک زندگی زن غربی (مدرن) در عرصه‌های اجتماعی از منظر امام خامنه‌ای (مدظله العالی) و جامعه‌شناسی امام خامنه‌ای (مدظله العالی) در باره نقش فرهنگ غرب در «شأن زنان» بیان داشتند که؛ "فرهنگ غربی با ایجاد یک «نامعادله» در مسئله‌ی زنان عملاً این قشر را وسیله‌ی «انتفاع» و بهره‌برداری‌های گوناگون قرار داده است... طرف ذی‌نفع مرد است، طرف مورد انتفاع عبارت است از زن. این به طور آرام، با تدریج، با شیوه‌های گوناگون، با تبلیغات مختلف، در طول ده‌ها سال در جوامع غربی در درجه‌ی اول، و بعد در جوامع دیگر جا افتاده. ... لذا در فرهنگ غربی اگر زن بخواهد در جامعه نمود پیدا کند، شخصیت پیدا کند، حتماً باید از جذابیت‌های جنسی خودش چیزی را ارائه بدهد-".^۱ (۱۳۹۰/۳/۱). این فرهنگ است که «بحران زن» در جهان امروز را به وجود آورده است. شاید تعبیر «بحران زن»، تعبیر تعجب‌آوری باشد. امروز مسئله‌ی بحران آب و هوا، بحران انرژی، بحران گرم شدن زمین، به عنوان مسائل اصلی بشریت نیست. بیشتر آن چیزهایی که مشکلات اصلی بشریت است، برمی‌گردد به مسائلی که ارتباط پیدا می‌کند با معنویت انسان، با اخلاق انسان، با رفتار اجتماعی انسانها با یکدیگر؛ که یکی از آنها مسئله‌ی زن و مرد، جایگاه زن، مسئله‌ی زن و شأن زن در جامعه است؛ که این حقیقتاً یک بحران است (۱۳۹۰/۳/۱). دستاورد نگاه غرب به زن نیز عملاً چیزی جز «ظلم و تحقیر» نبوده است. ... "از من سؤال کردند که شما در مقابل آنچه که غربی‌ها درباره‌ی مسئله‌ی زن در کشور می‌گویند، چه دفاعی دارید؟" من گفتم: "ما دفاع نداریم، ما هجوم داریم! ما در مسئله‌ی زن، از غرب طلبکاریم؛ ما مدعی غریبیم؛ آنها هستند که دارند به زن ظلم می‌کنند، زن را تحقیر می‌کنند، جایگاه زن را پائین می‌آورند. به اسم آزادی، به اسم اشتغال، به اسم مسئولیت دادن، آنها را مورد فشارهای روحی، روانی، عاطفی و اهانت شخصیتی و شأنی قرار می‌دهند؛ آنها باید جواب بدهند." (۱۳۹۳/۱/۳۰).

در واقع نظام سرمایه‌داری به حيله‌ها و مکرهای متعددی متوسل شده تا بتواند به ادامه بقا پردازد. نظام سرمایه‌داری با ترویج انجیل مصرف (ریف‌کین، ۲۰۰۴، ۱۳۹۰) به دنبال فروش محصولات ساخته شده خود است. برای خالی کردن انبارهای پر شده از کالاهای صنعتی و رنگارنگ خود، چاره‌ای ندارد

جز این‌که با تبلیغات و عوام‌فریبی، به دستکاری افکار عمومی در کل جهان پردازد. در این سیر تبلیغاتی "زن" را مهم‌ترین عنصر تاثیرگذار می‌شناسد و از او به عنوان ابزاری مناسب برای فروش کالاهای خود با شیوه‌های متنوع استفاده کرده‌است. مهم‌ترین سوء استفاده او از "زن" در درجه‌ی اول استفاده جنسی و جسمی با عنوان "زن روز" و "زن مدرن" بوده‌است. فرهنگ نظام سرمایه‌داری ابتدا تحت پوشش مدرن و مدرنیته انسان را غریزه می‌کند، آن‌گاه با برنامه‌ریزی‌های زیرکانه و عوام‌فریبانه، انسان غرب‌زده را مشتاق مصرف کالاهای خود می‌کند. برای رسیدن به این هدف، داعیه روشنفکری سر داده و انسان‌های مجذوب خود را انسان‌های فرهیخته و روشنفکر به جهان معرفی می‌کند. ال احمد (۱۳۸۴) در کتاب «غرب زدگی» نگاهی آسیب‌شناسانه به غرب دارد. او می‌نویسد: «آدم غرب زده هر هری مذهب است به هیچ چیز اعتقاد ندارد اما به هیچ چیز هم بی‌اعتقاد نیست. یک آدم التقاطی است و نان به نرخ روز خور است. همه چیز برایش علی‌السویه است. خودش باشد و خورش از پل بگذرد، دیگر بود و نبود پل هیچ است. غرب و شرق برای او در قدم اول نه سیاسی و نه فلسفی و نه حتی جغرافیایی است، بلکه بیشتر مفهوم اقتصادی و اجتماعی دارد. «غرب شامل همهٔ ممالکی است که قادرند به کمک ماشین، مواد خام را به صورت پیچیده‌تری درآورند و همچون کالایی به بازار عرضه کنند.» به نظر او این مواد خام، فقط سنگ آهن نیست، نفت یا روده یا... هم هست. نظام سرمایه‌داری برهنگی را مساوی با مصرف قلمداد کرد. با غریزدگی و برهنه شدن زنان، شیک بودن مطرح شد، زیبایی و عشوه‌گری در ملاء عام مطرح شد. تبلیغ با زنان برهنه و آراسته فرنگی مآب، چرخ‌های این نظام را سرعت به حرکت درآورد. تغییر روانشناسی آمریکایی‌ها از صرفه‌جویی و امساک به ولخرجی و اسراف‌کاری از خصوصیات بارز سبک زندگی مدرن غربی است. چارلز کترینگ از شرکت جنرال موتورز از نخستین کسانی بود که انجیل مصرف را موعظه می‌کرد (ریف کین، ۱۳۹۰، ۴۴). تاکید دیرینه بر تولید، ناگهان با علاقه جدید و نوظهوری به مصرف، به رقابت پرداخت. اقتصاددانان مصرف در دهه ۱۹۲۰ ظهور کردند و فرهنگ تولیدکننده، یک شبه به فرهنگ مصرف‌کننده تبدیل شد (جرنامی، ۱۹۹۳، ۴۸). کیرک آشکارا اعلام کرد که رشد تولید مستلزم سطح جدیدی از خرید مصرف‌کننده است. او استدلال می‌کرد که "ناز و تنعم برای ثروتمندان باید به ضروریات مورد نیاز طبقات تهیدست تبدیل گردد." می‌توان اضافه تولید و بیکاری ناشی از رشد

- 1 Propaganda
- 2 Charles Kettering
- 3 Gernamy

تکنولوژی را کاهش داد و حتی حذف کرد به شرطی که بتوان طبقه کارگر را در جهت "مصرف پویای کالاهای تجملی" بازآموزی کرد (اتالی، ۱۹۹۱، ۱۰۱). برای رسیدن به این هدف، استفاده از تبلیغات با محوریت داعیه‌ی حقوق جنسیتی است. در اوایل دهه ۱۹۸۰، نظریه پردازان نئولیبرال اقتصادی در بحث‌های خود زنان را نه به مثابه تولیدکنندگان رفاه بلکه به مثابه مصرف‌کنندگان آن می‌دیدند. در سال ۱۹۸۶، به همت وزارت امداد انگلستان، نخستین بار عبارت «زنان در توسعه» مطرح شد. با هدف آگاهانیدن عموم از اینکه بهبود در وضعیت زنان تنها در شرایطی تحقق می‌یابد که سعادت بیشتر همه‌آحاد جامعه تأمین گردد. به بیان دیگر، اجبار مردان به ایجاد رشد اقتصادی از آن رو است که زنان مصرف‌کننده بتوانند منافع آن را برداشت کنند. در پایان همان دهه، بحث تازه‌ای مطرح شد. این که زنان تنها بهره‌گیران بالقوه از منافع توسعه نیستند بلکه خود از عاملان آن محسوب می‌شوند. بدین لحاظ، حوزه جدیدی در نظر تصمیم‌گیرندگان مرد در خطمشی‌گذاری توسعه جوامع مطرح شد مبنی بر اینکه آنها باید برای توسعه سریعتر و ایمن‌تر برای زنان سرمایه‌گذاری کنند. در این راستا، در ۱۹۸۹، تغییر خط مشی توسعه با این عبارت جدید مطرح شد که «شامل دانستن زنان در طرح‌های توسعه، به کارآمدی و اثربخشی بیشتر منجر می‌شود». بدین معنی که «اگر آنان (زنان) برخوردار از سلامت و دانش باشند، از نظر اقتصادی مولدتر خواهند بود» (ایبن، ۲۰۰۰). در چهارمین کنفرانس جهانی زنان در پکن در سپتامبر (۱۹۹۵-۱۳۷۴)، دیدگاه تبدیل و تغییر اجتماعی یکپارچه‌ای بدین مضمون مطرح شد: «توسعه، آزادی است و زنان آن را فریاد می‌زنند.» در برنامه عمل کنفرانس، این اهداف راهبردی پیشنهاد شد:

تضمین دسترسی مساوی به آموزش؛ تضمین تکمیل آموزشها برای دستکم ۸۰ درصد کودکان با تأکید خاص بر دختران تا سال ۲۰۰۰ - کاهش اختلافها مبتنی بر جنسیت در حوزه آموزش تا سال ۲۰۰۵ و تأمین آموزش ابتدایی برای همگان تا سال ۲۰۱۵ - بهبود دسترسی زنان به کارورزی‌های حرفه، علوم و فنون و فراهم ساختن امکان ادامه تحصیلات برای آنان - ایجاد آموزش غیرتبعیض آمیز با تنظیم و کاربرد برنامه‌های تحصیلی، کتاب‌های درسی و وسایل کمک‌آموزشی عاری از قالب‌های جنسیتی برای همه سطوح آموزش و پرورش - اختصاص منابع کافی اصطلاحات آموزشی و نظارت بر اجرای آنها - حفظ یا افزایش سطح

بودجه‌های مربوط به آموزش در برنامه‌های تعدیل ساختاری و بهبود اقتصادی (حقیقت‌گو، ۱۳۸۴، به نقل از صلیبی، ۱۳۸۹، ۴۱). براساس این بیانیه، سرمایه‌گذاری در آموزش و کارورزی‌های رسمی و غیررسمی برای دختران و زنان، به عنوان یکی از بهترین وسایل رسیدن به رشد و توسعه اقتصادی پایدار و مستمر توصیه شد. این دیدگاه در نیمه اول سال ۲۰۰۰ تضعیف شد؛ زیرا «مسئله برابری جنسیتی» در مقابل «تبعیض جنسیتی» مطرح شد. در پیام بین‌المللی زن در سال ۲۰۰۸ بیان شد که «برابری جنسیتی» به دلایلی مکملی زیرکانه محسوب می‌شود؛ زیرا می‌تواند به-مثابه نیرویی برای رشد اقتصادی و بهبود کیفیت «جامعه به‌مثابه یک کل» عمل کند. در این راستا، در طی اعلامیه‌هایی عنوان شده که فرصت‌های زنان برای «مساعدت در توسعه» به‌نحو معنی‌داری بهبود یافته اما رشد اقتصادی در کشورهای در حال توسعه در قیدوبندهایی محصور خواهد بود و محیط‌های توانمندسازی زنان در این کشورها تقلیل می‌یابد. با این همه اعلام شده است که چهارچوب بانک جهانی برای توانمندسازی اقتصاد زنان، مبتنی بر ایجاد بازار کار و زمینه رقابت برای آنان است و از زنان انتظار می‌رود که تولید ناخالص ملی کشور خود را افزایش دهند. به این ترتیب، بازداری نابرابری جنسیتی در دسترسی زنان به خدمات و منابعی که سبب بارآوری آنان است، فزونی را کاهش می‌دهد (ایبن، ۲۰۰۸). اما آمارها نشان می‌دهد در کشورهای در حال توسعه از هر ۶۱ زن، یک زن جان خود را در دوره حاملگی و به‌هنگام زایمان از دست می‌دهد که این نسبت در کشورهای توسعه یافته ۱ زن از ۱۷ زن است. دسترسی به برابری جنسیتی در بیشتر کشورها و امتیاز شاخص توانمندسازی جنسیتی برای تمامی کشورها پایین‌تر از شاخص توسعه انسانی یا توسعه جنسیتی است و این نشان می‌دهد که در زمینه توانمندسازی زنان کارهای زیادی باید انجام شود. شایان ذکر است که جامعه‌ای که در آن سیاست‌های اجتماعی تنها با توجه به جنبه‌های اقتصادی طرح‌ریزی شود، نخواهد توانست دستیابی به برابری جنسیتی را تضمین کند (رستمی، ۱۳۸۳ به نقل از صلیبی، ۱۳۸۹، ۴۲). در این نظام زن به عنوان ابزار و جنس دومی که باید در قید و بند مطامع نظام سرمایه داری باشد. ابزاری برای تبلیغ و فروش کالاهای تولیدی - مصرفی نظام سرمایه داری است (اعزازی، ۱۴۰۰: ۲۳).

- 1 Gender equality
- 2 discrimination gender
- 3 Society as a whole
- 4 GNP

۴. سبک زندگی زن سنتی (شرقی) در عرصه‌های اجتماعی از منظر جامعه‌شناسی

زن سنتی زنی است که در نظام پدرسالاری و مردسالاری زندگی می‌کند. هنجارها و ایدئولوژی‌های پدرسالارانه در مورد این که یک مرد یا زن در موقعیت‌های مختلف (به‌ویژه ازدواج) چگونه باید رفتار کند، تعریف شده‌است (نیکوکار و همکاران، ۱۳۹۲، ۲۱). عناصر این مجموعه افراد را به هویت‌یابی از طریق نقش‌های جنسیتی در ازدواج و خانواده هدایت می‌کنند (گرینستین، ۱۹۹۶، ۵۹۰). در نظام پدرسالار زنان و مردان به گونه‌ای اجتماعی می‌شوند که مرد دارای اقتدار و زن در خدمت او باشد. احساس مالکیت و کنترل مردانه به ایجاد انتظاراتی در مورد وظایف و مسئولیت‌های زنان منجر می‌شود (دوباش و دوباش، ۲۰۰۴، ۳۲۸). از جهت دیگر در خانواده‌های پدرسالار، زنان برای حفظ هماهنگی و بنیان خانواده به مصالحه تن می‌دهند و فرایند تصمیم‌گیری را به شوهرانشان واگذار می‌کنند (اسکانزونی و اسکانزینواک، ۱۹۹۸، ۵۷) اما از جهت نهادی زن‌شویی فکر اقتدار مردانه را با تصور قابلیت جنسی و نیروی مردانه تقویت می‌کند و از همسران می‌خواهد که سازشگر، وابسته و توخالی باشند و اساساً به فعالیت‌ها و خرده‌کاری‌های خانه‌داری پردازند (ریتزر، ۲۰۰۵، ۴۷۵). شرایط دست‌یابی به حداکثر کارکردهای خانواده، وجود دو تفاوت اساسی در میان اعضای گروه کوچک خانواده است. اول وجود دو قطب مخالف رهبری و زیردستان و دوم وجود اختلاف در میان نقش‌های ابزاری یا مردانه و نقش‌های بیانگر یا زنانه است و تنها بر اساس این تقسیم نقش جنسی، امکان بقا و همبستگی خانواده وجود دارد (پارسونز، ۱۳۸۳، ۷۲۵-۷۲۷). شلسکی «سلطه طبیعی» مرد بر زن را نیز از عوامل تعیین‌کننده موجودیت خانواده و ضامن حفظ کارکردهای سنتی آن می‌داند. به اعتقاد وی با کار کردن زن در بیرون از خانه، امنیت و موجودیت خانواده که به وجود آورنده زیربنای معنوی رفتار است به خطر افتاده و سبب نابسامانی‌های اجتماعی می‌شود (اعزازی، ۱۴۰۰، ۷۵). آن اگلی در پاسخ به این پرسش فمینیستی که چرا زندگی زن‌شویی صورت ایده‌آلی برای زنان پیدا نمی‌کند؟ چهار حوزه تعارض زندگی خانوادگی را که زنان تجربه می‌کنند، چنین برمی‌شمرد:

- 1 - Greenstein
- 2 - Dobash & Dobash
- 3 - Ritzer
- 4- Shelsky
- 5 - Oakley

- تقسیم کار جنسی: از زنان انتظار می‌رود مسئولیت‌های کارهای خانه و بچه‌داری را بر عهده بگیرند. یعنی زنان از نظر مالی به مردان وابسته می‌شوند و به پولی که مال خود بدانند، دسترسی ندارند.

- تفاوت‌های نیازهای عاطفی زنان و مردان: از زنان انتظار می‌رود با کلافگی و عصبانیت شوهر و فرزندان‌شان بسازند اما خودشان کسی را ندارند که به او روی بیاورند.

- تفاوت توان بدنی و بنیه اقتصادی زن و شوهر: سبب می‌شود زنان اختیاری بر منابع مالی نداشته از شرکت در فعالیت‌های اجتماعی ناتوان شوند و حتی با خشونت فیزیکی از جانب شوهر روبرو شوند.

- سپردن اختیار روابط جنسی و کنترل باروری به دست مردان: به این معنا که نیازهای مردان با اهمیت‌تر تلقی می‌شود و از زنان انتظار می‌رود موجبات «لذت» شوهر را فراهم آورند، به نیازهای جنسی او تمکین کنند و برای او بچه بیاورند و بچه‌داری کنند (آبوت و والاس، ۱۳۸۰، ۱۲۰).

چهار حوزه تعارض اکلی را می‌توان در نظریه تافلر خلاصه کرد. تافلر معتقد است مردها از دوران کودکی برای مشاغل بیرونی با دیدی عینیت‌گرا و واقع بینانه تربیت می‌شوند در حالی که زن‌ها برای فعالیت‌های خانگی که به میزان زیاد در «انزوای اجتماعی» است آماده می‌شوند و از همان کودکی دیدی «ذهنیت‌گرا» پیدا می‌کنند (تافلر، ۱۴۰۰، ۶۲).

روش پژوهش

در پژوهش کنونی رویکرد کیفی، و روش مطالعه کتابخانه‌ای با استفاده از شیوه تحلیل داده‌های کیفی است. یکی از شیوه‌های تحلیل داده‌های کیفی، تحلیل مضمون یا تماتیک است که برای شناخت، تحلیل و گزارش الگوهای موجود داده‌های کیفی به کار می‌رود (عابدی جعفری و همکاران، ۱۳۹۰: ۱۵۳). در این روش داده‌های متنی پراکنده و متنوع به داده‌های غنی و تفصیلی تبدیل می‌شود و ضمن آن که یک روش مستقل تحلیلی است می‌تواند در روش‌های تحلیلی دیگر با رویکردهای استقرایی و یا قیاسی (فریث، ۲۰۰۴) نیز به کار رود (محمدپور، ۱۳۹۰، ج ۲: ۶۶).

ابزار گردآوری اطلاعات، استفاده از فیش برداری بوده است. زندگی‌نامه هشت نمونه از زنان مسلمان ایران تراز انقلاب نیز به عنوان پیشینه‌های عینی عصر حاضر با مراجعه به کتب زندگی‌نامه‌ی آن‌ها ارائه شده است. از شیوه تحلیل مضمون استربرگ استفاده شد. این شیوه دارای مراحل زیر

1 - Theme Analysis

2- Frith

است. ۱- آماده سازی، تجزیه و تحلیل داده‌ها، ۲- انتخاب نمونه‌ها و کد گذاری توصیفی ۳- استخراج مضامین سازمان‌دهنده کد گذاری تفسیری ۴- یکپارچه‌سازی از طریق مضامین فراگیر، ۵- اعتبار سنجی پژوهش و ۶- تدوین گزارش (بیات و حدری دلگرم، ۱۴۰۱: ۲۰۰).

۱. اعتباریابی پژوهش

برای افزایش اعتبار پژوهش از شیوه ممیزی بیرونی (بیات و حدری دلگرم، ۱۴۰۱: ۲۰۰) استفاده شد. در این شیوه از فرد یا افرادی که هیچ رابطه با پژوهش نداشته‌اند اما تخصص مرتبط با موضوع را دارند، در مورد صحت و سقم نتایج پژوهش سوال شد. تایید این افراد به عنوان ناظران بیرونی و دارای تخصص، اعتبار پژوهش را بالا برده و در صورت عدم تایید آن‌ها فرایند کدگذاری یا استخراج داده‌ها مورد بازبینی قرار گرفت. از افراد متخصص در حوزه علوم سیاسی و جامعه شناسی استفاده شد.

یافته‌های پژوهش

در پژوهش کنونی بر اساس مراحل استربرگ، در مرحله نخست با مطالعه و فیش برداری از کتاب‌هایی که زندگی‌نامه‌ی زنان ایرانی انقلابی را به تصویر کشیده، آشنایی اولیه نسبت به سبک زندگی هریک از شخصیت‌ها حاصل شد. در مرحله دوم، فیش‌ها کدگذاری شد و نکته جالب توجه و با اهمیت از نظر پژوهشگر به عنوان «مضمون پایه» برای هر کد ثبت شد. در مرحله سوم، کدهای ثبت شده بازبینی شده و در یک سلسله مضامین فرعی (سازمان‌دهنده) دسته‌بندی گردید و شکل مفهومی حاصله برای هریک از شخصیت‌های مورد مطالعه ترسیم شد. در مرحله چهارم، بازبینی در دو مرحله انجام شد.

الف- ابتدا پژوهش در باره هریک از شخصیت‌های مورد بررسی، توسط فرد دیگری (استاد جامعه شناسی) ارزیابی شد و کدهای توصیفی و مضامین فرعی او با توجه به مطالبی که در جلسات مطرح شده بود، اصلاح شد.

ب- سپس به منظور اعتبارسنجی پژوهش، هریک از تحقیقات برای کارشناسانی متخصص در آن حوزه که بیرون از دایره پژوهش قرار داشتند، ارائه شد و نظرات اصلاحی آن‌ها به کار رفت. این ممیزی بیرونی، اعتبار کدگذاری‌ها و همچنین اشکال ترسیم شده را افزایش داد و اشکالات برطرف شد. در مرحله پنجم که مضامین اصلی و فراگیر سازمان‌دهنده و جامعه مضامین فرعی بودند، ترسیم شد و ساختار تحلیلی مضمونی داده‌ها به دست آمد. جدول شماره ۲ نمونه‌ای از الگوهی به داده‌های یافت شده در

تحقیق را در سه مرحله‌ی کدگذاری توصیفی، کدگذاری سازمان‌دهنده و کدگذاری فراگیر نشان می‌دهد:

جدول ۲

مضمون پایه	سازمان‌دهنده	مضمون فراگیر	مضمون فرعی	گزاره
توانمند و شجاع	ملبر	تعقل و درایت	مرضیه حادیاچی همدان	ایشان به عنوان یکی از دو نماینده امام خمینی (رحمه الله علیه) با همراه آیت‌الله جوادی آملی در سال ۱۳۶۷ برای سفر به شوروی و ابلاغ پیام تاریخی حضرت امام (رحمه الله علیه) به «گورباچف» انتخاب شد (اسکندری و احمدوند، ۱۳۹۲).
پر صلابت	تحمل سختی‌ها	قوت روحی	مرضیه حادیاچی	در وصف ایشان رهبر انقلاب فرمودند: "بانوی مبارز و انقلابی خستگی‌ناپذیر" لقبی که در کنار دیگر القاب چون "مادر انقلاب"، "زنی از تبار الوند" را در دل‌ها جاودانه کرد (۲۷ آبان ۱۳۹۹).
مقاومت در برابر شکنجه	توانایی بدنی	ویژگی‌های جسمی قوی	مرضیه حادیاچی	زندانی سیاسی و تحمل شکنجه‌های جسمی و روحی و بی‌خوابی‌های ۴۸ ساعته‌ی طولانی مدت و اجباری (جلالوند، ۱۳۸۷)
توانمند و شجاع و نترس	ملبر و مطیع ولی امر	قوت روحی	سیده زهرا حسینی (خرمشهر)	بانوی مبارز و مقاوم دوران دفاع مقدس و اسوه مقاومت و شجاعت. در خرمشهر در سن ۱۶ الی ۱۷ سالگی مسئولیت غسل و دفن شهدا را با شجاعت زیر بمباران بعثیان متجاوز به شهر خونین شهر می‌پذیرد. با تمام وجود از امام خمینی (رحمه الله علیه) در مقابل منافقین کوردل با منظر از نظام جمهوری اسلامی و امام راحل دفاع می‌کند، شکنجه را به جان می‌خورد اما از راه اسلام و قرآن دست برنمی‌دارد (حسینی، ۱۳۹۲: ۳۶۳).

سیده زهرا حسینی	بزرگواری روح و قوت روحی	تحمل سختی‌ها	شجاع و قدر شناس خودش پدر و برادر شهید را به خاک می‌سپارد. شرایط انجام وظیفه به نحو احسن را برای همسرش فراهم می‌سازد. دختری که به رسم قدرشناسی و ادب نام کتاب خاطراتش را به نام مادر "دا" می‌گذارد. جانباز دفاع مقدس (حسینی، ۱۳۹۲، ۳۳۳-۷۵۳).
طوبی کرمانی (اردبیل)	تعقل و اندیشه	مدیر و مسئولیت‌پذیر	خستگی‌ناپذیر و همه‌جانبه‌نگر استاد فلسفه و کلام دانشگاه تهران و از زنان مشاور دبیرکل مجمع جهانی تقریب مذاهب اسلامی، عضو کمیسیون بانوان و جوانان مجمع تشخیص مصلحت نظام، عضو شورای خیرین سلامت کشور، عضو شورای مرکزی شورای فرهنگی اجتماعی زنان، اولین زن رایزن علمی و فرهنگی در یونان، مدیرمسئول کتاب علمی پژوهشی «زنان»، مؤلف و مترجم برتر بین‌المللی دانشگاه تهران، مدیرکل سابق امور اجتماعی و ایرانیان خارج از کشور، عضو شورای سیاست‌گذاری زنان اهل بیت (علیه السلام). آیت الله تسخیری لقب "او به تنهایی یک امت بود" را داد (خبرگزاری بین‌المللی قرآن، ۶/۲۲/۱۳۹۹).
رفعت السادات نعمت‌الهی (شیراز)	توان روحی	مسئولیت‌پذیر	با صلابت و خطرپذیر درامر خطیر پرستاری شانه به شانه رزمندگان اسلام نقش آفرینی کردند. در دوران دفاع مقدس و پس از آن این مسئولیت خطیر را باعشق به قرآن و ارزش‌های اسلامی و حفظ حجاب ادامه دادند (امامی، ۱۴۰۱، ۹۷-۲۱۶)

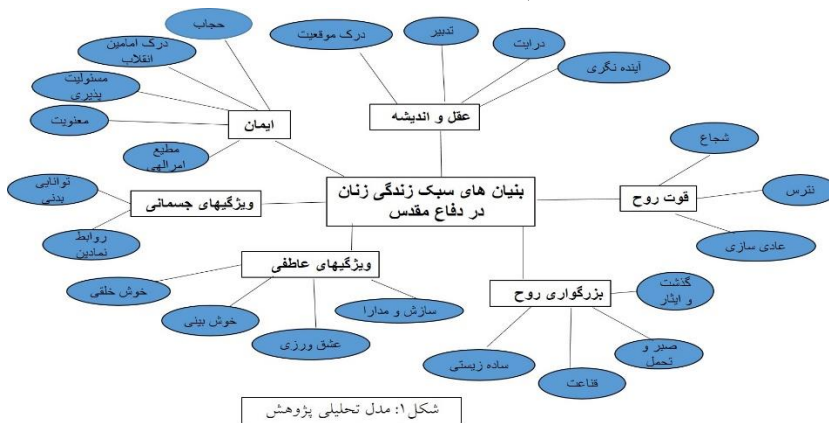
<p>نیلوفر شادمه‌ری</p>	<p>تعقل و درایت</p>	<p>عاقبت اندیش و مسئولیت پذیر</p>	<p>دانشجوی ایرانی در فرانسه از هر فرصتی برای نمایاندن چهره واقعی اسلام و غدیر خم و به‌ویژه حضرت زهرا (سلام الله علیها) و قائم آل محمد (عجل الله تعالی فرجه الشریف) و حقانیت آن‌ها استفاده می‌کند و مودب و با محبت و منطقی با دوستان و غیر همکیشان برخورد می‌کند که جاذبه اسلام برای اکثر هم اتاقی‌ها و هم کلاسی‌هایش شیرین و خواستنی می‌شود. دانشجویی که نه تنها تحت تاثیر تبلیغات و غرب‌زدگی‌های فرنگی مآب نمی‌شود که خود سفیری برای تبلیغ اسلام و انقلاب می‌گردد (شادمه‌ری، ۱۳۹۷، ۱۲۵-۲۰۵).</p>
<p>غاده جابر (لبنان)</p>	<p>تعقل و درایت</p>	<p>مسئولیت پذیر</p>	<p>شیوه رفتار اسلامی و محبت آمیز شهید چمران - چنان در دل خانم غاده اثر می‌گذارد که حجاب یکی از اصول اساسی زندگی این خانم فرهیخته می‌گردد و با همان حجاب و ایمان راه چمران را ادامه می‌دهد. او با داشتن گرین کارت امریکا، حاضر نیست به قول خودش به سرزمین کفر، پیش خواهران و برادرانش برود و افتخار و رسالت خود را در ادامه مسیر چمران می‌بیند (جعفریان، ۱۳۸۲، ۱۷).</p>
<p>پروانه نوروزی</p>	<p>قوت روحی</p>	<p>تحمل سختی‌ها</p>	<p>صبور و مقاوم و قانع به شرایط زندگی سختی‌های زندگی خانم پروانه نوروزی در غیبت همسرش از خانه و خانواده در دوران دفاع مقدس با حضور شهید همدانی در جبهه‌ها و همچنین از خودگذشتگی و ایثار و همراهی او با همسرش برای دفاع از حرم حضرت زینب.س. با داشتن ۴ فرزند، شجاعت و استقامت و ایمان او را بیانگر است (حسام، ۱۳۹۵).</p>

قدم خیر محمدی کنعان	فوزه روحی	تحمل سختی ها	صبور و مقاوم و قانع به شرایط زندگی	ایثار و همراهی و تحمل سختی های زندگی خانم قدم خیر محمدی با نبود امکانات مناسب فصول سال و همچنین سختی های هنگام تولد فرزندانش در غیبت همسرش در دوران دفاع مقدس با ۵ فرزند نشان از رشادت و شجاعت و تحمل و درایت و تقوی این بانوست (ضرابی زاده، ۱۳۹۳).
---------------------	-----------	--------------	------------------------------------	---

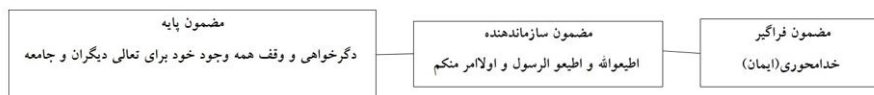
نتیجه گیری و پیشنهاد

پژوهش کنونی کار خود را با مطالعه و فیش برداری از کتب مرتبط با زندگی نامه های زنان انقلابی و مبارز مسلمان ایرانی در دوران دفاع مقدس و پس از آن به عنوان زن مسلمان انقلابی آغاز کرد. پس از بررسی سبک زندگی هریک از شخصیت های مورد مطالعه با استناد به فیش های جمع آوری شده، شایستگی های متنوع و مشابهی برای سبک زندگی آن ها فهرست شد. تلاش شد شایستگی های زنان انقلابی که در فرایند کدگذاری احصاء شده اند، در ادامه کار کدگذاری و در مرحله مضامین فراگیر، به ویژگی های بنیانی ارجاع داده شوند و شش مضمون فراگیر شامل: "عقل و اندیشه، ایمان، قوت روح، بزرگواری روح، ویژگی های جسمانی، ویژگی های عاطفی در این فرایند متولد شدند. مضامین فراگیر و ارتباط آنان با کدهای اولیه توسط اساتید رشته علوم سیاسی و جامعه شناسی مورد ارزیابی و تایید قرار گرفت تا اعتبار مدل تضمین شود. نتیجه نهایی در قالب مدل زیر ارائه گردید.

مدل تحلیلی پژوهش با الگو گرفتن از مدل تحلیلی مضمون استربرگ بر اساس یافته های منتج از زندگی نامه آن ها در شکل ۱ ترسیم شده است.

نتایج پژوهش با نتایج پژوهش‌های بیات و حیدری دلگرم (۱۴۰۱)؛ مرادپیری و همکاران (۱۴۰۱) و عابدی جعفری و همکاران (۱۳۹۰) همسو و هماهنگ است و مضمون فراگیر شش‌گانه متولد شده از مضمون فراگیر اولیه (جدول ۲)، اساس و عامل مهم تبیین‌کننده‌ی سبک زندگی زنان مسلمان در عرصه‌های اجتماعی در انقلاب اسلامی و دفاع مقدس هستند. این شش طبقه کلی از مفاهیم می‌تواند تمامی صفات و ویژگی‌های موجود در فیش‌ها و گزاره‌های جمع‌آوری شده را پوشش دهد. بنابراین پژوهش صورت گرفته، از جامعیت و مانعیت کافی برخوردار شده است. نکته مهم آن که هر چند مضامین شش‌گانه برگرفته از شایستگی‌های عینی هستند اما ویژگی‌های استعدادی، تقویت‌کننده آن‌ها بوده‌است. مثل شجاعت و نترس بودن خانم حسینی در دفن شهدای خرمشهر در سن ۱۶-۱۷ سالگی و یا تحمل شکنجه و بی‌خوابی‌های طولانی مدت ۴۸ ساعته خانم حدیدچی در زندان اوین. یعنی حرکت از مضامین فراگیر به سوی شایستگی‌ها مضمن پیوستگی متقابل استعداد و شایستگی است. بروز استعدادهای پیدایش شایستگی‌ها به واسطه تربیت منتج از شرایط اجتماعی و فرهنگی فرد است که سبک زندگی او را تبیین می‌نماید. از آن‌جا که سبک زندگی مبتنی بر سلیقه، عادت و گزینش است، گزینش سبک زندگی زنان انقلابی در دفاع مقدس از مضمون فراگیر به مضمون پایه به شرح زیر است:

مضمون فراگیر: خدماتحوری (ایمان)، مضمون سازمان‌دهنده: مطیع اوامر الهی و جانشین‌های او و مضمون پایه: از خودگذشتگی و دگرخواهی است.

نتایج تحلیل توصیفی نشان داد که سبک زندگی زن سنتی وابستگی و توخالی و فاقد اراده و آزادی و در حصار مردسالاری خُرد(خانه) است. سبک زندگی زن غربی عصبی و مادیرگراست و به عنوان جنس دوم و ابزار برای فروش در حصارنظام مردسالار کلان یعنی قیود سرمایه‌داری است و کالایی برای مصرف‌گرایی است. تحلیل مضمون سبک زندگی زن مسلمان انقلابی نشان داد [این زن در دفاع مقدس به دلیل ایمان، اندیشه و تعقل، قوت روحی، توانمندی جسمی و عاطفی، توان انجام فعالیت‌های اجتماعی و سیاسی در راستاری اهداف الهی نه تنها از هویت انسانی و آزادی برخوردار است بلکه در عرصه‌های اجتماعی کنشگری فعال و دگرخواه و همه‌جانبه‌نگر است و از اندیشه بسیط و تک‌بینی خارج شده و به تعالی وجود خود و جامعه پرداخته است. بنابراین تفاوت اصلی بین سه نوع سبک

زندگی تفاوت حقیقی عرش و فرش است. زنان انقلابی دفاع مقدس بر عرش خدایی زندگی کرده و از خود گذشته و به اوج رسیده‌اند. در واقع مصداق این مصراع از غزل حافظ است که " میان عاشق و معشوق حایل نیست تو خود حجاب خودی حافظ از میان برخیز"^۱ و مهمترین نقش را در عرصه‌های اجتماعی ایفا نموده‌اند اما سبک زندگی زن غربی و زن سنتی مبتلا به روزمرگی بوده و نقش اجتماعی در جهت مطامع سیری ناپذیر مردسالاری کلان و خرد را ایفا می‌نمایند.

پیشنهاد می‌شود رفتار مردسالاری مردان درون خانواده بازبینی و مورد آموزش‌های اساسی قرار گیرد تا بستر رشد و شکوفایی زنان از درون خانواده فراهم شود. فضای مناسب برای نظریه‌پردازی اسلامی در حوزه زنان و مادران فراهم شود. جمهوری اسلامی توانسته با اتکاء به مبانی الهی خود زنان توانمندی را در عرصه‌های گوناگون تربیت کند که باید از این فرصت مهم برای پیشبرد حرف حق انقلاب اسلامی در موضوع زنان و فائق آمدن بر فرهنگ غلط غربی استفاده کرد. سبک زندگی زنان غربی و سنتی نیاز به بازآموزی ایده‌های محصور شده‌ی خود دارند و بر تمام نهادهای فرهنگی، آموزشی و تبلیغی و رسانه ای است که در جهت آگاه سازی آن‌ها اقدام نمایند. از زنان متخصص به‌ویژه در سطوح تصمیم‌گیری و تصمیم‌سازی استفاده شود.

^۱ غزل ۲۶۶

منابع

قرآن کریم.

بیانات در دیدار جمعی از بانوان ۱۳۷۹/۶/۳۰

بیانات در دیدار اقشار مختلف مردم ۱۳۸۴/۳/۲۵

بیانات در دیدار جمعی از بانوان نخبه ۱۳۹۰/۳/۱

بیانات در سومین نشست اندیشه‌های راهبردی ۱۳۹۰/۱۰/۱۴

پیام به کنگره‌ی «هفت هزار زن شهید کشور» ۱۳۹۱/۱۲/۱۶

پیام به کنگره‌ی «هفت هزار زن شهید کشور» ۱۳۹۱/۱۲/۱۶

بیانات در دیدار جمعی از بانوان برگزیده کشور ۱۳۹۳/۱/۳۰

بیانات در دیدار جمعی از بانوان نخبه ۱۴۰۱/۱۰/۱۴

آبوت، پاملا. و والاس، کلا (۱۳۸۰). جامعه‌شناسی زنان، ترجمه: منیژه نجم عراقی، تهران: نشر نی.

اسکندری، مونا و احمدوند، فاطمه (۱۳۹۲). زنی از تبار الوند: گذری بر سفر خانم دباغ به شوروی سابق و ابلاغ

پیام حضرت امام (ره)، تهران: چنار، چ اول.

اعزازی، شهلا (۱۴۰۰). جامعه‌شناسی خانواده با تاکید بر نقش ساختار و کارکرد خانواده، تهران: انتشارت روشنگران

و مطالعات زنان، چ نهم.

آل احمد، جلال (۱۳۸۴). غرب‌زدگی، تهران: نشر وزرا.

- آل احمد، جلال (۱۴۰۰). زن زیادی، تهران: جامه دران، چ ششم.
- امامی، طاهره (۱۴۰۱). چند حبه قند، خاطرات رفعت السادات نعمت الهی از پرستار دوران دفاع مقدس، تهران: انتشارات سوره مهر.
- بات، الزابت (۱۳۷۳). نقش های زناشویی و شبکه های اجتماعی در جامعه شناسی مدرن، ج ۱، ترجمه حسن پویان، تهران: چاپخش.
- باستانی پاریز، محمدابراهیم (۱۳۹۴). زنی که لقب «سردار» گرفت، خبرگزاری مشرق ۱۹ فروردین.
- باینگانی، بهمن. ایراندوست، سیدفهمیم. احمدی، سینا (۱۳۹۲). سبک زندگی از منظر جامعه شناسی: مقدمه ای بر شناخت و واکوی مفهوم سبک زندگی، مهندسی فرهنگی، ۸ (۷۷)، ۵۶-۷۴.
- بیران، صدیقه (۱۳۸۳). زنان در آموزش عالی کشور؛ حضور کمی یا کیفی؟ پیام زن - ۱۵۶، ویژه نامه زن در جمهوری اسلامی ایران، دفتر دوم، ماهنامه فرهنگی، اجتماعی، سیاسی، هنری، سال ۱۳ (۱۲).
- بختیاری، بی بی مریم (۱۳۸۲). خاطرات سردار مریم بختیاری از کودکی تا آغاز انقلاب مشروطه، تهران: انتشارات آزان.
- بورديو، پی‌یر (۲۰۱۲). تمایز، نقد اجتماعی قضاوت های ذوقی، ترجمه حسن چاوشیان. تهران: نشر ثالث.
- بیات، عبدالحمید و حیدری دلگرم، محمد مهدی (۱۴۰۱). جوهره فرماندهی؛ استعداد های بنیادین فرماندهی در فرماندهان دفاع مقدس، مطالعات دفاع مقدس، دوره ۸ (۳۲)، ۲۰۹-۱۸۷.
- بیانیه گام دوم انقلاب (۱۳۹۷). گزارش راهبردی رهبر فرزانه انقلاب اسلامی (مدظله العالی) به مردم و جوانان در طلیعه دهه پنجم انقلاب اسلامی، چاپ اول، تهران، روابط عمومی بسیج اساتید و دفتر هماهنگی کانون های دانشگاه آزاد اسلامی.
- پارسونز، تالکوت (۱۳۸۳). ساختار اجتماعی خانواده در مبانی و رشد جامعه شناسی، نوشته ی جی. اچ. ابراهام، ترجمه: حسن پویان، تهران: انتشارات چاپخش.
- پور بختیار، غفار (۱۳۸۴). بختیاری نامه، تهران، انتشارات آزان.
- پیری، هادی مراد؛ حشمتی جدید، مهدی؛ غفاری اصل، مصطفی (۱۴۰۱). بررسی الگوی معماری منابع انسانی دوران دفاع مقدس از دیدگاه فرماندهان، مطالعات دفاع مقدس، ۸ (۳۲)، ۳۵-۹.
- تافلر، آلوین (۱۳۸۹). موج سوم، ترجمه: شهیندخت خوارزمی، تهران: نشر مؤلف.
- تافلر، الوین (۱۴۰۰). موج چهارم، جابه جایی در قدرت، ترجمه شهیندخت خوارزمی، تهران: فرهنگ نشر نو.
- تانگ، روزمری (۱۳۸۷). درآمدی جامع بر نظریه های فمینیستی، ترجمه: منیژه نجم عراقی، تهران: نشر نی.
- جعفریان، حبیب (۱۳۸۲). نیمه پنهان ماه (۱) - چمران به روایت همسر شهید، تهران: انتشارات روایت فتح.
- جلالوند، فاطمه (۱۳۸۷). آن روزهای نامهربان، خاطرات رضوانه میرزا دباغ، ماهنامه شاهد یاران، شماره ۳۹. ویژه زندانیان سیاسی قبل از انقلاب ناشر: بنیاد شهید و امور ایثارگران
- جوادی آملی، عبدالله (۱۳۷۱). زن در آینه جلال و جمال، تهران: مرکز نشر فرهنگی رجاء.

حاج علی اکبری، محمدجواد (۱۳۸۴). مطلع عشق (گزیده‌ای از رهنمودهای حضرت آیت‌الله سید علی خامنه‌ای به زوج‌های جوان، تهران: دفتر نشر فرهنگ اسلامی، چ پنجم.

حسام، حمید و طالبی، جمشید (۱۳۹۵). خداحافظ سالار، خاطرات پروانه چراغ نوروزی همسر سرلشکر پاسدار شهید حسین همدانی، تهران: نشر بیست و هفت بعثت.

حسینی، سیده اعظم (۱۳۹۲). دا - خاطرات سیده زهرا حسینی، تهران: انتشارات سوره مهر، چاپ صد و چهل و نهم.
حقیقت‌گو، مریم (۱۳۸۴). تحصیلات دختران، سندی ماندگار و مایه افتخار (عملکرد ۲۵ ساله آموزش و پرورش، آمارها و مقایسه‌ها با دیگر کشورها، پیام زن، ویژه‌نامه زنان در جمهوری اسلامی ایران، دفتر سوم، ۱۴ (۱)، ۲۸۲ - ۳۰۸.

خبرگزاری بین‌المللی قرآن (۱۳۹۹/۶/۲۲). قابل دسترس از: <https://iqna.ir/fa/news/3>
دالوندی، اصغر (۱۳۹۱). بررسی و تبیین نظرات، تجارب و ادراکات اساتید، روحانیون و دانشجویان دانشگاه در خصوص سبک‌های زندگی سلامت محور در فرهنگ اسلامی، طرح تحقیقاتی. تهران: دانشگاه علوم بهزیستی و توانبخشی.

رستمی، فرحناز (۱۳۸۳). زنان ایران و نقش آفرینی در توسعه فراگیر، پیام زن، ویژه نامه زن در جمهوری اسلامی ایران - دفتر دوم، ۱۳ (۱۲)، ۲۰۸ - ۱۹۶.

ریترز، جورج (۲۰۰۵). نظریه جامعه‌شناسی در دوران معاصر، ترجمه: محسن ثلاثی، ۱۳۹۰، تهران: انتشارات علمی.
ریفکین، جرمی (۱۳۹۰). پایان کار، زوال نیروی کار جهانی و طلوع عصر پسابازار، ترجمه حسن مرتضوی، تهران: کتاب آمه، چ سوم.

شادمهری، نیلوفر (۱۳۹۷). خاطرات سفیر، تهران: شرکت انتشارات سوره مهر. چ سی و سوم.
صلیبی، ژانست (۱۳۸۹). تحلیل رشد فزاینده پذیرفته‌شدگان زن در آموزش عالی ایران: دستاوردها و چالشها، پژوهشنامه زنان، ۱ (۲)، ۳۹ - ۶۴.

ضرابی زاده، بهناز (۱۳۹۳). دختر شینا، تهران: انتشارات سوره مهر.
عابدی جعفری، حسن؛ تسلیمی، محمد سعید؛ فقیهی، ابوالحسن؛ شیخ زاده، محمد (۱۳۹۰). تحلیل مضمون شبکه مضامین: روشی ساده و کارآمد برای تبیین الگوهای موجود در داده‌های کیفی، اندیشه مدیریت راهبردی، ۵ (۱۰)، ۱۵۱-۱۹۸.

غیبی، پروانه؛ محمدی مقدم، یوسف؛ علی‌پور، زهرا و قیومی، عباسعلی (۱۴۰۰). شناسایی و جاری‌سازی ارزشهای فرماندهان دفاع مقدس - ارائه یک نظریه داده بنیاد، مطالعات دفاع مقدس، ۷ (۲)، ۱۷۴-۱۴۵.

گیدنز آنتونی (۱۳۸۷). جامعه‌شناسی. ترجمه منوچهر صبوری کاشانی، تهران: نشر نی.
محمدپور، احمد (۱۳۹۰). روش تحقیق کیفی، ضد روش: مراحل و رویه‌های عملی در روش‌شناسی کیفی، ۲ جلد، تهران: انتشارات جامعه‌شناسان.

معارف، مجید و قماشچی، احمد (۱۳۹۵). عوامل آرامش خانواده در سبک زندگی امام علی (ع) و حضرت زهرا (س)، مطالعات راهبردی زنان، ۱۹ (۷۴)، ۹۳-۱۲۴.

معصومی، جمشید (۱۳۹۰). انقلاب اشک- تحلیلی بر ۹۵ روز مبارزه حضرت زهرا (س) در تاریخ، تهران: انتشارات کتاب همگان، چ اول.

مهدوی کنی، محمد سعید (۱۳۸۷). دین و سبک زندگی: مطالعه موردی شرکت کنندگان در جلسات مذهبی، تهران: انتشارات دانشگاه امام صادق (ع).

نیکوکار، غلامحسین؛ فرهادی محلی، محمود، فرهادی محلی، علی و علی دادی تلخستانی، یاسر (۱۳۹۲). تبیین جامعه شناختی خشونت شوهران علیه زنان- آزمون تجربی دیدگاه نظری ترکیبی، زنان و خانواده، ۷ (۲۳)، ۷-۶۶.

- Attali, J., M (1991). *Winners and losers in the Coming World Order*, New Yourk Random House, p.101.
- Dobash, R. E & Dobash, R.P., (2004). Women's violence in intimate relationships: working on a puzzle, *British Journal of Criminology*, 44, 324-349.
- Eyben, R (2008). *Making Women Work for Development-again*. Published by Rosalind Eyben and Open Democracy.
- Frith, H., and Gleeson, K (2004). Clothing and Embodiment: Men Managing Body Image and Appearance, *Psychology of Men & Masculinity*, 5(1): p. 40.
- Gernamy, F. B (1993). *Business Week*, May 31: p. 48.
- Greenstein, T (1996). Husbands' Participation in Domestic Labor: Interactive Effects of Wives and Husbands Gender Ideologies, *Journal of Marriage and Family*, 58, August 585-595.
- Katz, Robert L. (1955). Skill of an Effective Administrator, *Harvard Business Review*, Voi. 33, No1, Jan-Feb
- Licuanan, P. B (2004). The Challenge of Woman's Higher Education in Asia. *International Higher Education*, 1-6.
- Ritzer, G (2005). *Handbook of social problems: a comparative international perspective*, north America, sage publication.
- Scanzoni & Scanzinovac, M. (1980). *Family Decision-Making*, Volume 3. CA, Sage Publications.
- The Fourth United Nation's Conference on Women in Beijing (1995). "Women's National Commission (UK). Archived from [the original](#) on 24 April 2014. Retrieved 14.
- wikipedia, The free encyclopedia, North-south divide, Education in IRAN, 1-6.
- USAID Women in Development (WID). Gender at USAID, <http://www.usaid.gov/our-work/crosscutting-programs/wid>.